

LUDÁNYI ANDRÁS

NÉGY ÉVTIZED AZ AMERIKAI EGYETEMI VILÁGBAN

■ Amikor családunk elmenekült a második világháború végén Magyarországról, hogy elkerüljük a szovjet megszállást, nem gondoltuk, hogy az Egyesült Államokban fogunk kikötni. Osztrák tábori élet után, 1949-ben végre sikerült kivándorolni Amerikába szüleimmel és négy testvéremmel. Először Virginia államban telepedtünk le, ahonnan eljutottunk New York városába, ahol jobbak voltak a munkalehetőségek. Ott végeztem az elemi és közép szintű tanulmányaimat. Először azt gondoltam, hogy profi sportoló leszek, de ezt egy baleset megakadályozta. Így egy kis közép-nyugati egyetemen folytattam tanulmányaimat, majd ösztöndíjjal a Louisiana állami egyetemen. Innen pedig sikerült megpályáznom egy állást Ohio államban, a Northern Universityn, ahol negyven évig tanítottam történelmet és államtudományt. Ebből az állásból mentem nyugdíjba emeritus professzorként 2008-ban.

A komparatív államrendszerek és a nemzetközi kapcsolatok kérdésköre foglalkoztatott, ám ezekbe már a doktori disszertációm megírása alkalmából beleszóttam a magyar kisebbségek sorsának vizsgálatát is. Tito kisebbségi politikáját összehasonlítottam a Ceaușescu-féle román „megoldás-kísérletekkel”. Történt mindez 1971-ben. Közben ugyanezen az egyetemen Éltető J. Lajossal, egy másik magyar doktorandusszal, életre szóló barátságot kötöttünk. Ez a barátság volt az alapja sok közös akciónknak, amiben a magyar sorskérdéseket a nagy amerikai tudományos fórumokra is sikeresen fel tudtuk vinni. (Ez azért lehetett sikeres, mert időközben létrehoztunk egy szétszórtsági magyarokból verbuvált hálózatot, amelyik ezeket a munkáinkat is támogatta. Ez volt az ITT-OTT szabad fórum, majd folyóirat, 1975 után pedig a Magyar Baráti Közösség.)

Éltető J. Lajossal együtt sok mindent a saját egyetemünknek a hatásköréből kiindulva tudtunk megvalósítani. Például Lajos létrehozott egy aktív csereprogramot a szegedi József Attila Tudományegyetem és a Portland State University között. Aztán pedig ott tudtuk létrehozni a nyári magyar egyetemet a szétszórtsági magyar fiatalok számára 1974 és 1979 között. (Ez az öthetes program, amíg létezett, magyar nyelv- és irodalomoktatást biztosított, néprajz-, történelem- és politikai ismereteket nyújtott.) Nyaranta 10-12 hallgatónk volt. Ez a szám akkor is megmaradt, amikor a St. Helens tűzhányó kitörése után kénytelenek voltunk áthelyezni a programot Ohio Northern Universityre. Itt még öt évig létezett, addig, míg a debreceni, pécsi és budapesti nyári programok nem vették át ezt a szerepet teljesen.

A másik frontot az American Association for the Advancement of Slavic Studies AAASS, az American Hungarian Educator's Association AHEA és az Association for the Study of Nationalities ASN-konferenciákon elhangzott előadásaink jelentették. Ezek általában kapcsolódtak a magyar kisebbségi sorshoz mind a szétszórtságban, mind a Kárpát-medencében. Olykor ezek az előadások nyomtatásban is megjelentek kötetekben vagy folyóiratokban. Én legtöbbször az utóbbin tartottam előadást, mert ennek a profiljába fért bele legjobban a kisebbségi kérdés. De olykor mi is szerveztünk külön konferenciákat magyar témákkal.

Egy ilyen konferenciát 1979-ben rendeztünk meg válaszként egy Kent State Universityn megrendezett 1978-as konferenciára, amit Ceaușescu történészei szerveztek a nagy egyesülés megünneplésére. Az utóbbi egyoldalú jellegére hivatkozva rávetjük a Kent State-i egyetemet, hogy nekünk is legyen alkalmunk bemutatni az érem másik oldalát. Erre sikerült igazán jól ismert és kiváló történészeket és politológusokat meghívni (például Kertész Istvánt a Notre Dame-ról, Deák Istvánt a Columbiáról, Held

Józsefet a Rutgersről és Király Bélát a Brooklyn College-ról.) Ezeket kiegészítettük a fiatalabb nemzedék tudósaival, és ebből született a Kent State kiadó által megjelentetett *Transylvania: The Roots of Ethnic Conflict* című tanulmánykötet 1983-ban.

Ennek a konferenciának a tapasztalataiból és kapcsolatrendszeréből később sikerült másokkal egyetemben több magyar vonatkozású konferenciát szervezni. A következőt már 1981-ben, szintén Kent State Universityn, az 1956-os Forradalom és Szabad-ságharc 25. évfordulójára. Erre is sikerült több jól ismert tudóst bekapcsolni (például Horváth Jánost a Butler Universityről, Sinor Dénest az Indiana Univrityről, Jónás Pált a New Mexico Universityről és Király Bélát a Brooklyn College-ról.) Erről a konferenciáról is több tanulmány jelent meg nyomtatásban.

Ezt követte 1985-ben Oberlin College-on a *Jászi Oszkár és a nemzetiségi kérdés* című konferencia, amire már Soros-támogatással Magyarországról is jöttek kiváló szakértők (például Joó Rudolf, Für Lajos, Pók Attila, Litván György, Hanák Péter és Jeszenszky Géza). De ezen a konferencián is jelen voltak szétszórtsági tudósok, mint Borsody István, Spira Tamás, Dreisziger Nándor, Várdy Béla, Éltető J. Lajos és jómagam. Ennek a konferenciának a tanulmányai szintén megjelentek a *Hungarian Studies Review* különszámában Dreisziger Nándor szerkesztésében.

A következő három konferenciát már a szovjet birodalom összeomlása után szerveztem. Az egyik az összeomlás kérdésével foglalkozott 1990 áprilisában Ohio Northern Universityn. Ennek fókuszában a nemzeti érzés közép-kelet-európai „feltámadása” állt. Saját kollégáimon kívül (Michael Loughlin, David Saffell, Ellen Wilson és John Lomax) Jókay Károly, Veress Bulcsú és jómagam, plusz James Satterwhite és egy észti és egy török szakértő voltak a résztvevők. Előadásaink jó része nyomtatásban is napvilágot látott. Szintén 1990-ben, október 3-6-ig egy nagyszabású, háromnapos konferenciát szerveztem a University of Toledo keretén belül. Ennek a témája *Vallásszabadság Erdélyben* volt. Az 1568-as tordai országgyűlés fontosságát és hatását értékelte. Ez a konferencia támogatást kapott az Ohio-i Humán Tanulmányok Bizottságától, a Toledói Unitárius Egyháztól és a Magyar Baráti Közössegtől. A konferenciát Szathmáry Lajos (Chicago) egy külön erdélyi könyv-, művészeti és történelmi kiállítás kölcsönzésével támogatta. Közben a konferencia keretén belül a toledói unitáriusok templomukat a New York-i Threshold színtársulat rendelkezésére bocsátották Sütő András *Csillag a Máglyán* (Star at the Stake) című színművének előadására. Ez Pamela Billig és Brogyányi Jenő adománya volt a konferencia számára, és nagy sikert aratott. A konferencia előadói között volt Donald Harrington New Yorkból, Ungváry Sándor Buena Vistából (Colorado), Hegyi Klára a Magyar Tudományos Akadémiától, Gellérd Judit Chico (California), Raphael Vágó a Tel Aviv-i egyetemről, Walker Connor Trinity College-ról, George M. Williams a kaliforniai állami egyetemről, Stephen Fischer-Galati a coloradoi egyetemről, valamint Szendrey Tamás, Élető J. Lajos, Jókay Károly, Joó Rudolf és jómagam.

A következő konferenciát 1992 tavaszán szerveztem, szintén a Toledói Egyetemen. Ez alkalommal vizsgolt az Egyesült Államokba kivándorolt népek sorsával foglalkoztunk, *Városi/Urbánus közösségek, etnik-kötődések és amerikai civilizáció* címmel. A Toledói Egyetem mellett ezt is támogatta az AHEA és a Magyar Baráti Közösség. A helyi egyetemet Jack Ahern és Bernadett Ujvági képviselte, a városi és állami vezetést Péter Ujvági és Marci Kaptur képviselőasszony, Budapestről pedig Fejős Zoltán volt jelen. Bemutatásra került a magyar negyedről készített dokumentumfilm: *Városi grund és etnikus lélek*.

Nyugdíjba vonulásom előtt az utolsó konferenciám egy kétnapos szimpózium volt *Oroszország és Csecsenföld* címmel. Ezt 2004-ben azzal a céllal szerveztem, hogy objektívebb képet kapjunk a Kaukázusban végbemenő háborúról. Azért volt erre szükség, mert az amerikai George W. Bush-adminisztráció ezt a piszkos háborút egy piszkos egyezményvel „nyugtázta”. Ez az egyezmény abból állt, hogy Bush nem kritizálta az oroszok „csecsen terroristák” elleni háborúját, míg az oroszok tartózkodtak az USA iraki „terrorellenes háborúja” kritizálásától. Ezzel a szimpóziummal az elhallgattatott Anna Politkovskajának és Alexander Litvinenkónak a véleményét is szerettem volna az

egyetemi fórumunkon szerepeltetni. Ezt sikerült is véghez vinni olyan kiváló szakértőkkel, mint Thomas Goltz és Bryan Williams.

A fenti konferenciák mellett természetesen a saját osztályaimban, előadásaimban is volt alkalom bemutatni a „magyar kérdést.” Ezt főleg a közép-kelet-európai térségről és a Szovjet birodalomról tartott történelmi és politológiai előadásaimban tudtam megvalósítani. De volt kisebbségi szemináriumunk és ENSZ-programunk is.

Gyűlések megszervezésével, levelek megfogalmazásával, médiakapcsolatok ápolásával, tüntetések szervezésével is lobbiztunk a rendszerváltás mellett, majd a Szovjet birodalom összeomlása után. Amire elértük a nagy változás korszakát, úgy láttuk, hogy a CHRR/HHRF-erőfeszítésnek nem maradt ereje az utánpótlás biztosítására. A Hungarian American Coalition (HAC, vagyis Magyar Amerikai Koalíció) közreműködésével az MBK 1989-től 2000-ig sorozatban szervezte a „munka műhelyeket”, amelyeknek a célja az volt, hogy a következő generáció számára tovább adjuk azokat a praktikus tudnivalókat, amivel személyesen és csoportosan lehet nyomást gyakorolni a döntéshozókra.

Ezeket a „munkaműhelyeket” próbáltuk mindig úgy létrehozni, hogy közel legyenek magyar–amerikai településekhez, de ugyanakkor, ha lehet, közel a döntéshozók irodáihoz. Ebbe a munkába megpróbáltunk bevonni minél több magyar szervezetet és közösséget. A mozgósítást először magában az amerikai magyar közösségekben végeztük (Cserkész Szövetség, „régis Amerikás” William Penn Szervezet, stb). Első munkaműhelyünket 1989-ben Wellsburgben (Nyugat-Virginia) rendeztük meg, Pittsburghtól nem messze. Ezt követte második munkaműhelyünk 1990-ben a Katolikus Egyetemen Washington D. C.-ben. Aztán következett Bannockburnban (Illinois, Chicago külvárosa) az 1991-es munkaműhelyünk, majd 1992-ben a John Carroll Egyetemen (Cleveland városában). 1993-ban nem rendeztünk munkaműhelyt, mert akkor egy évre elmentem tanítani a Kossuth Lajos Tudományegyetemre, Debrecenbe. Visszatértem után a következő 1994-es munkaműhelyt Hartford, Connecticutban rendeztük meg. Ezt követően 1995-ben ismét Nyugat-Virginia következett, de az állam keleti részében a Shepherds Egyetemen Shepherdstownban, rövid ugrásra a fővárostól. 1996-ban a Nyugati parton tartottuk meg a munkaműhelyünket a Kaliforniai Egyetem berkeley-i kampuszán. 1997-ben visszakerültünk Közép-Nyugatra, Michigan államba az Eastern Michigan egyetemre, Ypsilantiba. Két év szünetelés után 2000-ben ismét Washington D. C.-ben végeztük a műhelymunkát, a mostani SAIS egyetemi központjában.

A fenti felsorolásból láthatjuk, hogy egy külföldre szakadt magyarnak, aki megtartotta magyarságát, nincs vége a feladatoknak és a munkájának. És ekkor még marad talán a legfontosabb feladata, saját gyermekeinek a magyarságban való nevelése és a közösségi magyar munka, írásban, szervezésben és lelkesítésben!

DOHÁNYMENTES NEMZEDÉKEK NEVELÉSE – NEMZETKÖZI ÖSSZEFOGÁSSAL

Egy sikeres kutatásról dióhéjban

■ Amint arról korábban már beszámoltunk,¹ a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem irányításával, több romániai, amerikai és magyarországi intézmény, az őket képviselő szakemberek együttműködésében eredményes kutatásra került sor 2012–2018 között. A *Dohányzástudatási képességfejlesztés Romániában* elnevezésű projektet az Egyesült Államokban működő Nemzeti Egészségvédelmi Intézet támogatta a Fogarty Alapítvány által. A részletes kutatási pályázatot az amerikai partner adta be, majd alapos elbírálás alapján azon kevesek közé tartoztunk, akiknek a pályázatát elfogadták. Az Amerikai Egyesült Államok „a kutatás bölcsőjének” tekinthető, amit nem csupán a színvonalas kutatási intézmények létrehozása és működtetése, a szakemberek megbecsülése és az